

מחברת חגיגה - א

מסכת חגיגה פרק א

(ב,א) משנה: הכל חייבין בראייה, חוץ מחרש, שוטה, וקטן, וטומטום, ואנדרוגינוס, ונשים, ועבדים שאינם משוחררים, החיגר, והסומא, והחולה, והזקן, ומי שאינו יכול לעלות ברגליו. איזהו קטן? כל שאינו יכול לרכוב על כתפיו של אביו ולעלות מירושלים להר הבית, דברי **בית שמאי**. **ובית הלל** אומרים: כל שאינו יכול לאחוז בידו של אביו ולעלות מירושלים להר הבית, שנאמר: (שמות כג) "שלש רגלים". **בית שמאי** אומרים: הראייה שתי כסף והחגיגה מעה כסף, **ובית הלל** אומרים: הראייה מעה כסף והחגיגה שתי כסף

גמרא: ה"הכל" לאתויי מאי? לאתויי מי שחציו עבד וחציו בן חורין! ה"ולרבינא", דאמר: מי שחציו עבד וחציו בן חורין פטור מן הראייה, הכל לאתויי מאי? לאתויי חיגר ביום ראשון ונתפשט ביום שני!

{הניחא למאן דאמר כולן תשלומין זה לזה - אלא למאן דאמר כולן תשלומין דראשון, "הכל" לאתויי מאי? לאתויי סומא באחת מעיניו! ודלא כי האי תנא דתניא: **יוחנן בן דהבאי** אומר משום **רבי יהודה**: סומא באחת מעיניו פטור מן הראייה, שנאמר: (שמות כג) "יראה" "יראה" - כדרך שבא לראות, כך בא לראות - מה לראות בשתי עיניו, אף לראות בשתי עיניו אאויבעית אימא: לעולם כדאמרי מעיקרא, ודקא קשיא לך הא דרבינא, לא קשיא! - כאן כמשנה ראשונה, כאן כמשנה אחרונה! דתנן: מי שחציו עבד וחציו בן חורין, עובד את רבו יום אחד ואת עצמו יום אחד, דברי **בית הלל**. אמרו להם **בית שמאי**: **(ב,ב)** תקנתם את רבו, ואת עצמו לא תקנתם! לישא שפחה, אינו יכול; בת חורין, אינו יכול; ליבטיל, והלא לא נברא העולם אלא לפריה ורביה, שנאמר: (ישעיהו מה) "לא תהו בראה לשבת יצרה"! אלא מפני תיקון העולם, כופין את רבו ועושה אותו בן חורין, וכותב לו שטר על חצי דמיו. וחזרו בית הלל להורות כדברי בית שמאי!

חוץ מחרש, שוטה, וקטן, וטומטום, ואנדרוגינוס, ונשים, ועבדים שאינם משוחררים, החיגר, והסומא, והחולה, והזקן, ומי שאינו יכול לעלות ברגליו -- קתני "חרש" דומיא דשוטה וקטן - מה שוטה וקטן, דלאו בני דעה - אף חרש, דלאו בר דעה הוא. וקא משמע לן כדתנן: חרש שדיברו חכמים בכל מקום, שאינו שומע ואינו מדבר - הא מדבר ואינו שומע, שומע ואינו מדבר, חייב!

מחברת חגיגה - א

תנינא להא דתנו רבנן: המדבר ואינו שומע, זהו חרש. שומע ואינו מדבר, זהו אלם. זה וזה, הרי הן כפקחין לכל דבריהם; וממאי דמדבר ואינו שומע זהו חרש, שומע ואינו מדבר זהו אלם? דכתיב: (תהלים לח) "ואני כחרש לא אשמע וכאלם לא יפתח פיו". ואיבעית אימא: כדאמרי אינשי: "אישתקיל מילוליה"

מדבר ואינו שומע, שומע ואינו מדבר, חייב -- {והתניא: מדבר ואינו שומע, שומע ואינו מדבר, פטור?! אמר **רבינא**, ואיתימא **רבא**: חסורי מיחסרא, והכי קתני: הכל חייבין בראייה ובשמחה, חוץ מחרש המדבר ואינו שומע, שומע ואינו מדבר, שפטור מן הראייה. ואף על פי שפטור מן הראייה, חייב בשמחה. ואת שאינו לא שומע ולא מדבר, ושוטה וקטן, פטור אף מן השמחה, הואיל ופטורים מכל מצות האמורות בתורה

תניא נמי הכי: הכל חייבין בראייה ובשמחה, חוץ מחרש המדבר ואינו שומע, שומע ואינו מדבר, שפטורין מן הראייה. ואף על פי שפטור מן הראייה, (**גא**) חייב בשמחה. ואת שאינו לא שומע ולא מדבר, ושוטה, וקטן, פטורין אף מן השמחה, הואיל ופטורין מכל מצות האמורות בתורה

מאי שנא לענין ראייה דפטירי, ומאי שנא לענין שמחה דמחייבי? <לענין ראייה, גמר "ראייה" "ראייה" מהקהל, דכתיב: (דברים לא) "הקהל את העם האנשים והנשים והטף", וכתיב: "בבא כל ישראל לראות" ;והתם מנלן? <דכתיב: "למען ישמעו ולמען ילמדו", ותניא: "למען ישמעו" - פרט למדבר ואינו שומע, "ולמען ילמדו" - פרט לשומע ואינו מדבר

למימרא דכי לא משתעי, לא גמר?! והא הנהו תרי אילמי דהוו בשבבותיה דרבי, בני ברתיא דרבי יוחנן בן גודגדא, ואמרי לה: בני אחתיא דרבי יוחנן, דכל אימת דהוה עייל רבי לבי מדרשא, הוה עיילי ויתבי קמייהו, ומניידי ברישייהו, ומרחשין שפוותייהו. ובעי רבי רחמי עליהו, ואיתסו, ואשתכח דהוה גמירי הלכתא וספרא וספרי וכולה תלמודא! אמר **מר זוטרא**: קרי ביה: "למען ילמדו" ~ **רב אשי** אמר: ודאי "למען ילמדו" הוא! דאי סלקא דעתך "למען ילמדו", וכיון דלא משתעי לא גמר - וכיון דלא שמע לא גמר?! - האי מ"למען ישמעו" נפקא! אלא ודאי "למען ילמדו" הוא!

אמר **רבי תנחום**: חרש באזנו אחת, פטור מן הראייה, שנאמר:

מחברת חגיגה - א

(דברים לא) "באזניהם" {והאי "באזניהם" מבעי ליה: באזניהם דכולהו ישראל!?! אהווא מ"נגד כל ישראל" נפקא! {אי מ"נגד כל ישראל", הוה אמינא: אף על גב דלא שמעי - כתב רחמנא "באזניהם" - והוא דשמעי! אהווא מ"למען ישמעו" נפקא!

אמר **רבי תנחום**: חיגר ברגלו אחת, פטור מן הראיה, שנאמר: "רגלים" {והא "רגלים" מבעי ליה: פרט לבעלי קבין! אהווא מ"פעמים" נפקא, דתניא: "פעמים" - אין פעמים אלא רגלים. וכן הוא אומר: (ישעיהו כו) "תרמסנה רגל, רגלי עני, פעמי דלים", ואומר: (שיר השירים ז) "מה יפו פעמיך בנעלים בת נדיב"

דרש **רבא**: מאי דכתיב: "מה יפו פעמיך בנעלים בת נדיב"? - כמה נאין רגליהן של ישראל בשעה שעולין לרגל! "בת נדיב" - בתו של אברהם אבינו, שנקרא "נדיב", שנאמר: (תהלים מז) "נדיבי עמים נאספו עם אלהי אברהם" - אלהי אברהם, ולא אלהי יצחק ויעקב?! אלא אלהי אברהם, שהיה תחילה לגרים!

אמר **רב כהנא**: דרש **רב נתן בר מניומי** משום **ר' תנחום**: מאי דכתיב: (בראשית לז) "והבור רק, אין בו מים"? ממשמע שנאמר "והבור רק", איני יודע שאין בו מים?! אלא מים אין בו - אבל נחשים ועקרבים יש בו!

תנו רבנן: מעשה ברבי יוחנן בן ברוקה ורבי אלעזר חסמא, שהלכו להקביל פני ר' יהושע בפקיעין. אמר להם: מה חידוש היה בבית המדרש היום? אמרו לו: תלמידיך אנו, ומימיך אנו שותין! אמר להם: אף על פי כן, אי אפשר לבית המדרש בלא חידוש! שבת של מי היתה? אשבת של **ר' אלעזר בן עזריה** היתה! גובמה היתה הגדה היום? אמרו לו: בפרשת הקהל! גומה דרש בה? (דברים לא) "הקהל את העם האנשים והנשים והטף" - אם אנשים באים ללמוד, נשים באות לשמוע, טף למה באין? כדי ליתן שכר למביאיהן! - אמר להם: מרגלית טובה היתה בידכם, ובקשתם לאבדה ממני!

ועוד דרש: (דברים כו) "את ה' האמרת היום... וה' האמירך היום" - אמר להם הקב"ה לישראל: אתם עשיתוני חטיבה אחת בעולם, ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם! אתם עשיתוני חטיבה אחת בעולם, דכתיב: (דברים ו) "שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד", ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם, שנאמר: (**ג,ב**) (דברי הימים א יז) "ומי כעמד ישראל גוי אחד בארץ"

ואף הוא פתח ודרש: (קהלת יב) "דברי חכמים כדרבונות וכמסמרות נטועים בעלי אסופות נתנו מרועה אחד" - למה נמשלו

מחברת חגיגה - א

דברי תורה לדרבן? לומר לך: מה דרבן זה, מכוין את הפרה לתלמיה להוציא חיים לעולם - אף דברי תורה, מכוונין את לומדיהן מדרכי מיתה לדרכי חיים! - אי: מה דרבן זה, מטלטל, אף דברי תורה מטלטלין? - תלמוד לומר: "מסמרות"; אי: מה מסמר זה, חסר ולא יתר, אף דברי תורה, חסירין ולא יתירין? - תלמוד לומר: "נטועים" - מה נטיעה זו, פרה ורבה, אף דברי תורה, פרין ורבין; "בעלי אסופות" - אלו תלמידי חכמים, שיושבין אסופות אסופות ועוסקין בתורה - הללו מטמאין והללו מטהרין, הללו אוסרין והללו מתירין, הללו פוסלין והללו מכשירין. שמא יאמר אדם: היאך אני למד תורה מעתה?! תלמוד לומר: כולם "נתנו מרועה אחד" - אל אחד נתנן, פרנס אחד אמרן, מפי אדון כל המעשים ברוך הוא, דכתיב: (שמות כ) "וידבר אלהים את כל הדברים האלה" - אף אתה עשה אזניך כאפרכסת, וקנה לך לב מבין לשמוע את דברי מטמאים ואת דברי מטהרים, את דברי אוסרין ואת דברי מתירין, את דברי פוסלין ואת דברי מכשירין בלשון הזה אמר להם: אין דור יתום שר' אלעזר בן עזריה שרוי בתוכו!

{ולימרו ליה בהדיא?!} כמשום מעשה שהיה! דתניא: מעשה בר' יוסי בן דורמסקית, שהלך להקביל פני ר' אלעזר בלוד. אמר לו: מה חידוש היה בבית המדרש היום? אמר ליה: נמנו וגמרנו: עמון ומואב מעשרין מעשר עני בשביעית. אמר לו: "יוסי! פשוט ידיך וקבל עיניך!" פשוט ידיו וקבל עיניו. בכה ר' אלעזר ואמר: (תהלים כה) "סוד ה' ליראיו ובריתו להודיעם" אמר לו: לך אמור להם: אל תחושו למניינכם! כך מקובלני מרבן יוחנן בן זכאי ששמע מרבו ורבו מרבו, הלכתא למשה מסיני: עמון ומואב מעשרין מעשר עני בשביעית. מה טעם? הרבה כרכים כבשו עולי מצרים ולא כבשו עולי בבל, מפני שקדושה ראשונה קדשה לשעתה ולא קדשה לעתיד לבא, והניחום כדי שיסמכו עליהן עניים בשביעית. תנא: לאחר שנתיישרה דעתו, אמר: "יהי רצון שיחזרו עיני יוסי למקומן!" וחזרו

תנו רבנן: איזהו שוטה? היוצא יחידי בלילה, והלך בבית הקברות, והמקרע את כסותו

איתמר: רב הונא אמר: עד שיהו כולן בבת אחת. ר' יוחנן אמר: אפילו באחת מהן

גהיכי דמי? אי דעביד להו דרך שטות, אפילו בחדא נמי! אי דלא

מחברת חגיגה - א

עביד להו דרך שטות, אפילו כולהו נמי לא! כלעולם דקא עביד להו דרך שטות, והלן בבית הקברות - אימור: כדי שתשרה עליו רוח טומאה הוא דקא עביד; והיוצא יחידי בלילה - אימור: גנדרופס אחדיה; והמקרע את כסותו - אימור: בעל מחשבות הוא! - כיון דעבדינהו לכולהו, הוה להו (ד,א) כמי שנגח שור חמור וגמל, ונעשה מועד לכל!

אמר **רב פפא**: אי שמיע ליה לרב הונא הא דתניא "אי זהו שוטה? זה המאבד כל מה שנותנים לו", הוה הדר ביה! #איבעיא להו: כי הוה הדר ביה, ממקרע כסותו הוא דהוה הדר ביה, דדמיא להא, או דלמא מכולהו הוה הדר? - תיקו! #

וטומטום, ואנדרוגינוס, ונשים, ועבדים שאינם משוחררים, החיגר, והסומא, והחולה, והזקן, ומי שאינו יכול לעלות ברגליו -- תנו רבנן: "זכור" - להוציא את הנשים; "זכורך" - להוציא טומטום ואנדרוגינוס; "כל זכורך" - לרבות את הקטנים

{אמר מר: "זכור" - להוציא את הנשים ~הא למה לי קרא?! מכדי מצות עשה שהזמן גרמא הוא, וכל מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות?! אצטריך! סלקא דעתך אמינא: נילף "ראייה" "ראייה" מהקהל - מה להלן, נשים חייבות, אף כאן, נשים חייבות - קמשמע לן!

{אמר מר: "זכורך" - להוציא טומטום ואנדרוגינוס ~בשלמא אנדרוגינוס, אצטריך - סלקא דעתך אמינא: הואיל ואית ליה צד זכרות, ליחייב - קמשמע לן דבריה בפני עצמו הוא - אלא טומטום, ספיקא הוא - מי אצטריך קרא למעוטי ספיקא?! אאמר **אביי**: כשביציו מבחוץ!

{אמר מר: "כל זכורך" - לרבות את הקטנים ~והתנן: חוץ מחרש שוטה וקטן?! אאמר **אביי**: לא קשיא! - כאן בקטן שהגיע לחינוך, כאן בקטן שלא הגיע לחינוך! {קטן שהגיע לחינוך דרבנן היא?! | אין הכי נמי, וקרא אסמכתא בעלמא! ואלא קרא, למאי אתא? אלכדאחרים! דתניא: **אחרים** אומרים: המקמץ, והמצרף נחשת, והבורסי, פטורין מן הראייה, משום שנאמר: (שמות כג) "כל זכורך" - מי שיכול לעלות עם כל זכורך - יצאו אלו שאינן ראויין לעלות עם כל זכורך!

נשים ועבדים שאינן משוחררים -- {בשלמא נשים, כדאמרן - אלא

מחברת חגיגה - א

עבדים, מנלן?! <אמר **רב הונא**: אמר קרא: (שמות כג) "אל פני האדון ה' " - מי שאין לו אלא אדון אחד - יצא זה, שיש לו אדון אחר! {הא למה לי קרא?! מכדי כל מצוה שהאשה חייבת בה, עבד חייב בה, כל מצוה שאין האשה חייבת בה, אין העבד חייב בה, דגמר "לה" "לה" מאשה?! <אמר **רבינא**: לא נצרכה אלא למי שחציו עבד וחציו בן חורין! ~דיקא נמי, דקתני: נשים ועבדים שאינן משוחררין - מאי "שאינן משוחררין"? אילימא שאינן משוחררין כלל, ליתני עבדים סתמא! אלא לאו, שאינן משוחררין לגמרי - ומאי נינהו? מי שחציו עבד וחציו בן חורין! - שמע מינה!

והחיגר, והסומא, וחולה, והזקן -- תנו רבנן: (שמות כג) "רגלים" - פרט לבעלי קבין; דבר אחר: "רגלים" - פרט לחיגר, ולחולה, ולסומא, ולזקן, ולשאינו יכול לעלות ברגליו - {ושאינו יכול לעלות ברגליו" לאתויי מאי? <אמר **רבא**: לאתויי (**זב**, **זב**) מפנקי! דכתיב: (ישעיהו א) "כי תבאו לראות פני מי בקש זאת מידכם רמוס חצרי"

תנא: הערל והטמא פטורין מן הראייה {בשלמא טמא, דכתיב: (דברים יב) "ובאת שמה והבאתם שמה" - כל שישנו בביאה, ישנו בהבאה, וכל שאינו בביאה, אינו בהבאה ~אלא ערל, מנלן?! <הא מני? רבי עקיבא היא, דמרבי לערל כטמא! דתניא: **רבי עקיבא** אומר: (ויקרא כב) "איש" "איש" - לרבות את הערל!

תנו רבנן: טמא פטור מן הראייה, דכתיב: "ובאת שמה והבאתם שמה" - כל שישנו בביאה, ישנו בהבאה, וכל שאינו בביאה, אינו בהבאה. **רבי יוחנן בן זהבאי** אומר משום **ר' יהודה**: סומא באחת מעיניו פטור מן הראייה, שנאמר: "יראה" "יראה" - כדרך שבא לראות, כך בא ליראות - מה בא לראות, בשתי עיניו, אף ליראות, בשתי עיניו

רב הונא, כי מטי להאי קרא "יראה" "יראה", בכי. אמר: עבד שרבו מצפה לו לראותו, יתרחק ממנו?! דכתיב: "כי תבואו לראות פני מי בקש זאת מידכם רמוס חצרי"

רב הונא, כי מטי להאי קרא, בכי: (דברים כז) "וזבחת שלמים ואכלת שם" - עבד שרבו מצפה לאכול על שלחנו, יתרחק ממנו?! דכתיב: (ישעיהו א) "למה לי רוב זבחיכם יאמר ה' "

ר' אלעזר, כי מטי להאי קרא, בכי: (בראשית מה) "ולא יכלו אחיו

מחברת חגיגה - א

לענות אתו כי נבהלו מפניו" - ומה תוכחה של בשר ודם כך, תוכחה של הקדוש ברוך הוא, על אחת כמה וכמה!

רבי אלעזר, כי מטי להאי קרא, בכי: (שמואל א כח) "ויאמר שמואל אל שאול למה הרגזתני להעלות אותי" - ומה שמואל הצדיק, היה מתיירא מן הדין - אנו, על אחת כמה וכמה! שמואל, מאי היא? >דכתיב: (שמואל א כח) "ותאמר האשה אל שאול אלהים ראיתי עולים" - "עולים" תרי משמע - חד שמואל, ואידך דאזל שמואל ואתייה למשה בהדיה. אמר ליה: דלמא, חס ושלום, לדינא מתבעינא! קום בהדאי, דליכא מילתא דכתבת באורייתא דלא קיימתיה!

רבי אמי, כי מטי להאי קרא, בכי: (איכה ג) "יתן בעפר פיהו אולי יש תקוה" - אמר: כולי האי, ו"אולי"?

רבי אמי, כי מטי להאי קרא, בכי: (צפניה ב) "בקשו צדק בקשו ענוה אולי תסתרו ביום אף ה' " - אמר: כולי האי, ו"אולי"!

רבי אסי, כי מטי להאי קרא, בכי: (עמוס ה) "שנאו רע ואהבו טוב והציגו בשער משפט אולי יחנן ה' אלהי צבאות" - כולי האי, ו"אולי"?

רב יוסף, כי מטי להאי קרא, בכי: (משלי יג) "ויש נספה בלא משפט"¹ - {מי איכא דאזיל בלא זמניה?! >אין! כי הא **דרב ביבי בר אביי** הוה שכיח גביה מלאך המות. אמר ליה לשלוחיה: זיל אייתי לי מרים מגדלא שיער נשייא! אזל, אייתי ליה מרים מגדלא דרדקי. אמר ליה: אנא מרים מגדלא שיער נשייא אמרי לך! אמר ליה: אי הכי, אהדרה?! אמר ליה: הואיל ואייתית, ליהוי למניינא! >אלא היכי יכלת לה? >הות נקיטא מתארא בידה, והות קא שגרא (ה,א) ומחריא תנורא. שקלתא ואנחתא אגבה דכרעה. קדחא ואיתרע מזלה, ואייתיתה. אמר ליה **רב ביבי בר אביי**: >אית לכו רשותא למיעבד הכי?! אמר ליה: ולא כתיב: "ויש נספה בלא משפט"?! אמר ליה: >והכתיב: (קהלת א) "דור הולך ודור בא"?! אמר: דרעינא להו אנא, עד דמלו להו לדרא, והדר משלימנא ליה לדומה. אמר ליה: סוף סוף, שניה מאי עבדת?! אמר: אי איכא צורבא מרבנן דמעביר במיליה, מוסיפנא להו ליה, והויא חלופיה!

רבי יוחנן, כי מטי להאי קרא, בכי: (איוב ב) "ותסיתני בו לבלעו חנם" - עבד שרבו מסיתין לו וניסת, תקנה יש לו?!

רבי יוחנן, כי מטי להאי קרא, בכי: (איוב טו) "הן בקדושיו לא יאמיין" - אי בקדושיו לא יאמיין, במאן יאמיין?! יומא חד, הוה קא

1 לפננו נוסף "אמר", וב"ח מחקו

מחברת חגיגה - א

אזיל באורחא. חזייה לההוא גברא דהוה מנקיט תאני. שביק הנך דמטו, ושקיל הנך דלא מטו. אמר ליה: ׀לאו הני מעלן טפיי?! אמר ליה: הני לאורחא בעינן להו! הני נטרן, והני לא נטרן! אמר: היינו דכתיב "הן בקדושיו לא יאמינן"! ׀איני! והא ההוא תלמידא דהוה בשיבבותיה דרבי אלכסנדר, ושכיב אדזוטר, ואמר: אי בעי האי מרבנן, הוה חי! - ואם איתא, דלמא מ"הן בקדושיו לא יאמינן" הוה?! אההוא מבעט ברבותיו הוה!

רבי יוחנן, כי מטי להאי קרא, בכי: (מלאכי ג) "וקרבתי אליכם למשפט והייתי עד ממהר במכשפים ובמנאפים ובנשבעים לשקר ובעושקי שכר שכיר" - עבד שרבו מקרבו לדונו, וממהר להעידו, תקנה יש לו?! ~ אמר **רבי יוחנן בן זכאי**: אוי לנו, ששקל עלינו הכתוב קלות כחמורות!

אמר **ריש לקיש**: כל המטה דינו של גר, כאילו מטה דינו של מעלה, שנאמר: (מלאכי ג) "ומטי גר" - "ומטי" כתיב

אמר **ר' חנינא בר פפא**: כל העושה דבר ומתחרט בו, מוחלין לו מיד, שנאמר: (מלאכי ג) "ולא יראוני" - הא יראוני, מוחלין להם מיד!

רבי יוחנן, כי מטי להאי קרא, בכי: (קהלת יב:יד) "כי את כל מעשה האלהים יביא במשפט על כל נעלם"² - עבד שרבו שוקל לו שגגות כזדונות, תקנה יש לו?!

׀מאי "על כל נעלם"? אמר **רב**: זה ההורג כינה בפני חברו, ונמאס בה! <<אשמואל אמר: זה הרק בפני חבירו ונמאס!

׀מאי "אם טוב ואם רע"? אמרי **דבי ר' ינאי**: זה הנותן צדקה לעני בפרהסיא! כי הא דרבי ינאי, חזייה לההוא גברא דקא יהיב זוזא לעני בפרהסיא. אמר ליה: מוטב דלא יהבת ליה, מהשתא דיהבת ליה וכספתיה!

<<**דבי ר' שילא** אמרי: זה הנותן צדקה לאשה בסתר, דקא מייתי לה לידי חשדא!

<<**רבא** אמר: זה המשגר לאשתו בשר שאינו מחותך בערבי שבתות! ׀והא רבא משגר?! אשאני בת רב חסדא, דקים ליה בגווה דבקיאה!

רבי יוחנן, כי מטי להאי קרא, בכי: (דברים לא) "והיה כי תמצאן אותו רעות רבות וצרות" - עבד שרבו ממציא לו רעות וצרות, תקנה יש לו?!

2 המשך הפסוק: "אם טוב ואם רע"

מחברת חגיגה - א

גמאי "רעות וצרות"? אמר **רב**: רעות שנעשות צרות זו לזו, כגון זיבורא ועקרבא! <<שמואל אמר: זה הממציא לו מעות לעני בשעת דוחקו! אמר **רבא**: היינו דאמרי אינשי: זוזא לעללא, לא שכיחא - לתליתא שכיח!

(דברים לא) "וחרה אפי בו ביום ההוא ועזבתים והסתרתני פני מהם" - אמר **רב ברדלא בר טביומי** אמר **רב**: כל שאינו בהסתר פנים, אינו מהם; כל שאינו ב"והיה לאכול", (**ה,ב**) אינו מהם! אמרו ליה רבנן **לרבא**: גמר, לא בהסתר פנים איתיה, ולא ב"והיה לאכול" איתיה?! אמר להו: מי ידעיתו כמה משדרנא בצנעא בי שבור מלכא! - אפילו הכי, יהבו ביה רבנן עינייהו. אדהכי, שדור דבי שבור מלכא וגרבוהו. אמר: היינו דתניא: אמר **רבן שמעון בן גמליאל**: כל מקום שנתנו חכמים עיניהם, או מיתה או עוני (דברים לא) "ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא" - אמר **רבה**: אמר הקב"ה: אף על פי שהסתרתני פני מהם, "בחלום אדבר בו". **רב יוסף** אמר: ידו נטויה עלינו, שנאמר: (ישעיהו נא) "ובצל ידי כסיתיד"

ר' יהושע בן חנניה הוה קאי בי קיסר. אחוי ליה ההוא אפיקורוסא: עמא דאהדרינהו מריה לאפיה מיניה! אחוי ליה: ידו נטויה עלינו! אמר ליה קיסר **לר' יהושע**: מאי אחוי לך? <"עמא דאהדרינהו מריה לאפיה מיניה"! ואנא מחוינא ליה: "ידו נטויה עלינו"! אמרו ליה לההוא מינא: מאי אחויית ליה? <"עמא דאהדרינהו מריה מיניה"! ומאי אחוי לך? <לא ידענא! אמרו: גברא דלא ידע מאי מחו ליה במחוג, יחוי קמי מלכא?! אפקוהו וקטלוהו

כי קא ניחא נפשיה דרבי יהושע בן חנניה, אמרו ליה רבנן: מאי תיהוי עלן מאפיקורוסין?! אמר להם: (ירמיהו מט) "אבדה עצה מבנים נסרחה חכמתם" - כיון שאבדה עצה מבנים, נסרחה חכמתן של אומות העולם. ואי בעית אימא מהכא: (בראשית לג) "ויאמר נסעה ונלכה ואלכה לנגדך"

רבי אילא הוה סליק בדרגא דבי רבה בר שילא. שמעיה לינוקא דהוה קא קרי: (עמוס ד) "כי הנה יוצר הרים ובורא רוח ומגיד לאדם מה שיחו" אמר: עבד שרבו מגיד לו מה שיחו, תקנה יש לו?!

גמאי "מה שיחו"? אמר **רב**: אפילו שיחה יתירה שבין איש

3 כן בכ"י, ולפננו: "רבא"
4 כן לפננו, ובכ"י: "מינא", וכן להלן, וזה עיקר

מחברת חגיגה - א

לאשתו, מגידים לו לאדם בשעת מיתנה! {איני! והא רב כהנא הוה גני תותי פורייה דרב, ושמעיה דסח וצחק ועשה צרכיו. אמר: דמי פומיה דרב כמאן דלא טעים ליה תבשילא! אמר ליה: כהנא! פוק! לאו אורח ארעא! כלא קשיא! - כאן דצריך לרצויה - הא דלא צריך לרצויה!

(ירמיהו יג) "ואם לא תשמעוה, במסתרים תבכה נפשי מפני גוה" - אמר **רב שמואל בר איניא** משמיה **דרב**: מקום יש לו להקדוש ברוך הוא, ו"מסתרים" שמו! ;מאי "מפני גוה"? אמר **רב שמואל בר יצחק**: מפני גאוותן של ישראל, שניטלה מהם ונתנה לעובדי כוכבים!⁵ <<ר' **שמואל בר נחמני** אמר: מפני גאוותה של מלכות שמים!

{ומי איכא בכיה קמיה הקב"ה?! והאמר **רב פפא**: אין עציבות לפני הקב"ה, שנאמר: (דברי הימים א טו) "הוד והדר לפניו עוז וחדוה במקומו"! ? כלא קשיא! - הא בבתי גואי, הא בבתי בראי! {ובבתי בראי, לא?! והא כתיב: (ישעיהו כב) "ויקרא אדני ה' צבאות ביום ההוא לבכי ולמספד ולקרחה ולחגור שק"! ? כשאני חרבן בית המקדש, דאפילו מלאכי שלום בכו, שנאמר: (ישעיהו לג) "הן אראלם צעקו חוצה מלאכי שלום מר יבכיון"!

(ירמיהו יג) "ודמע תדמע ותרד עיני דמעה כי נשבה עדר ה' " - אמר **ר' אלעזר**: שלש דמעות הללו, למה? אחת על מקדש ראשון, ואחת על מקדש שני, ואחת על ישראל שגלו ממקומן! ואיכא דאמרי: אחת על ביטול תורה! - {בשלמא למאן דאמר על ישראל שגלו, היינו דכתיב "כי נשבה עדר ה' " - אלא למאן דאמר על ביטול תורה, מאי "כי נשבה עדר ה' "?! ככיון שגלו ישראל ממקומן, אין לך ביטול תורה גדול מזה!

תנו רבנן: שלשה, הקב"ה בוכה עליהן בכל יום: על שאפשר לעסוק בתורה ואינו עוסק, ועל שאי אפשר לעסוק בתורה ועוסק, ועל פרנס המתגאה על הצבור

רבי הוה נקיט ספר קינות, וקא קרי בגויה. כי מטא להאי פסוקא: (איכה ב) "השליך משמים ארץ", נפל מן ידיה. אמר: מאיגרא רם לבירא עמיקתא!

רבי ורבי חייא הוו שקלי ואזלי באורחא. כי מטו להווא מתא, אמרי: איכא צורבא מרבנן הכא? נזיל וניקביל אפיה! אמרי: איכא צורבא מרבנן הכא, ומאור עינים הוא. אמר ליה רבי חייא לרבי: תיב את! לא תזלזל בנשיאותך! איזיל אנא ואקביל אפיה! תקפיה

5 כד לפננו, ויש גורסים: "לאומות העולם"

מחברת חגיגה - א

ואזל בהדיה. כי הוו מיפטרי מיניה, אמר להו: אתם הקבלתם פנים הנראים ואינן רואין - תזכו להקביל פנים הרואים ואינן נראין! אמר ליה: "איכו, השתא מנעתן מהאי ברכתא!"

אמרו ליה: "גממאן שמיעא לך?" "מפרקיה דרבי יעקב שמיע לי! דרבי יעקב איש כפר חיטייא הוה מקביל אפיה דרביה כל יומא. כי קש, אמר ליה: "לא נצטער מר, דלא יכיל מר!" אמר ליה: "ימי זוטא מאי דכתיב בהו ברבנן: (תהלים מט) "ויחי עוד לנצח לא יראה השחת כי יראה חכמים ימותו" - ומה הרואה חכמים במיתתן יחיה, בחייהן על אחת כמה וכמה!"

רב אידי אבוה דרבי יעקב בר אידי הוה רגיל דהוה אזיל תלתא ירחי באורחא וחד יומא בבי רב. והוה קרו ליה רבנן "בר בי רב דחד יומא". חלש דעתיה. קרי אנפשיה: (איוב יב) "שחוק לרעהו אהיה קרא לאלוה ויענהו שחוק צדיק תמים" אמר ליה ר' יוחנן: במטותא מינד! לא תעניש להו רבנן! נפק ר' יוחנן לבי מדרשא ודרש: (ישעיהו נח) "ואותי יום יום ידרשון ודעת דרכי יחפצון" - ויכי ביום דורשין אותנו, ובלילה אין דורשין אותנו?! אלא לומר לך: כל העוסק בתורה, אפילו יום אחד בשנה, מעלה עליו הכתוב כאילו עסק כל השנה כולה! וכן במדת פורענות, דכתיב: (במדבר יד) "במספר הימים אשר תרתם את הארץ" - ויכי ארבעים שנה חטאו?! והלא ארבעים יום חטאו! אלא לומר לך: כל העובר עבירה, אפילו יום אחד בשנה, מעלה עליו הכתוב כאילו עבר כל השנה כולה!

אי זהו קטן? כל שאינו יכול לרכוב על כתפו של אביו -- {מתקיף לה רבי זירא: (ו,א) עד הכא מאן אתייה?! <אמר ליה אביי: עד הכא דמיחייבא אימיה בשמחה, אייתיתיה אימיה - מכאן ואילך, אם יכול לעלות ולאחוז בידו של אביו מירושלים להר הבית, חייב, ואי לא, פטור!

{השיב רבי תחת בית הלל לדברי בית שמאי: (שמואל א א) "וחנה לא עלתה כי אמרה לאישה עד יגמל הנער והביאותיו" - והא שמואל, דיכול לרכוב על כתיפו של אביו הוה?! <אמר ליה אבוה: ולטעמך, תיקשי לך: ויחנה גופה, מי לא מיחייבא בשמחה?! ~אלא חנה, מפנקותא יתירתא חזייה ביה בשמואל, וחשא ביה בשמואל לחולשא דאורחא!

מחברת חגיגה - א

זבעי ר' שמעון בר אבא⁶: קטן חיגר, לדברי בית שמאי, וסומא לדברי שניהם, מהו? #היכי דמי? ^אילימא בחיגר שאינו יכול להתפשט, וסומא שאינו יכול להתפתח - השתא גדול פטור, קטן מיבעיא?! לא! צריכא בחיגר שיכול להתפשט, וסומא שיכול להתפתח! #מאי? אמר אביי: כל היכא דגדול מיחייב מדאורייתא, קטן נמי מחנכינן ליה מדרבנן - כל היכא דגדול פטור מדאורייתא, מדרבנן קטן נמי פטור!

בית שמאי אומרים: הראייה שתי כסף והחגיגה מעה כסף, **ובית הלל** אומרים: הראייה מעה כסף והחגיגה שתי כסף -- תנו רבנן: **בית שמאי** אומרים: הראייה שתי כסף והחגיגה מעה כסף, שהראייה עולה כולה לגבוה, מה שאין כן בחגיגה. ועוד מצינו בעצרת, שריבה בהן הכתוב בעולות יותר מבשלמים. **ובית הלל** אומרים: הראייה מעה כסף וחגיגה שתי כסף, שחגיגה ישנה לפני הדיבור מה שאין כן בראייה. ועוד מצינו בנשיאים, שריבה בהן הכתוב בשלמים יותר מבעולות

{ובית הלל, מאי טעמא לא אמרי כבית שמאי?! <דקא אמרת: "ראייה עדיפא, דעולה כולה לגבוה" - אדרבה! חגיגה עדיפא, דאית בה שתי אכילות! ~ודקא אמרת: "נילף מעצרת" - דנין קרבן יחיד מקרבן יחיד, ואין דנין קרבן יחיד מקרבן צבור! }
{ובית שמאי, מאי טעמא לא אמרי כבית הלל?! <דקא אמרת: "חגיגה עדיפא, דישנה לפני הדיבור" - ראייה נמי ישנה לפני הדיבור! ~ודקא אמרת: "נילף מנשיאים" - דנין דבר הנוהג לדורות מדבר הנוהג לדורות, ואין דנין דבר הנוהג לדורות מדבר שאינו נוהג לדורות! }

{ובית הלל, מאי שנא חגיגה דישנה לפני הדיבור, דכתיב: (שמות כד) "ויזבחו זבחים שלמים" - ראייה נמי, הכתיב: "ויעלו עולות"?! <קסברי בית הלל: עולה שהקריבו ישראל במדבר, עולת תמיד הוא! %ובית שמאי סברי: עולה שהקריבו ישראל במדבר, עולת ראייה הוא! }

אמר **אביי**: בית שמאי, ורבי אליעזר⁷, ור' ישמעאל, כולהו סבירא להו: עולה שהקריבו ישראל במדבר, עולת ראייה הוא; ובית הלל, ורבי עקיבא, ור' יוסי הגלילי, כולהו סבירא להו: עולה שהקריבו

6 כך בכ"י, ולפננו רק "ר' שמעון", ויש אומרים שצ"ל "בן לקיש", וכן בעוד מקומות בש"ס, אבל גרסת כ"י עיקר

7 כך בב"ח וברבנו חננאל ובהרבה כ"י ודפוסים, וכן להלן. אבל לפננו: "ר' אלעזר", וכן בכמה כ"י ודפוסים. ונראה יותר שהוא ר' אליעזר

מחברת חגיגה - א

ישראל במדבר עולת תמיד הואי

בית שמאי, הא דאמרן

ר' ישמעאל, דתניא: ר' ישמעאל אומר: כללות נאמרו בסיני, (ו,ב) ופרטות באהל מועד. ור' עקיבא אומר: כללות ופרטות נאמרו בסיני, ונשנו באהל מועד, ונשתלשו בערבות מואב ~ ואי סלקא דעתך עולה שהקריבו ישראל במדבר עולת תמיד הואי, מי איכא מידי דמעיקרא לא בעי הפשט וניתוח, ולבסוף בעי הפשט וניתוח?! ר' אליעזר, דתניא: (במדבר כח) "עולת תמיד העשויה בהר סיני" - ר' אליעזר אומר: מעשיה נאמרו בסיני, והיא עצמה לא קרבה. רבי עקיבא אומר: קרבה ושוב לא פסקה - אלא מה אני מקיים: (עמוס ה) "הזבחים ומנחה הגשתם לי במדבר ארבעים שנה בית ישראל"?! - שבטו של לוי, שלא עבדו עבודה זרה, הן הקריבו אותה!

בית הלל, הא דאמרן

ר' עקיבא, הא נמי דאמרן

ר' יוסי הגלילי, דתניא: ר' יוסי הגלילי אומר: שלש מצות נצטוו ישראל בעלותם לרגל: ראייה, וחגיגה, ושמחה. יש בראייה שאין בשתייה, ויש בחגיגה שאין בשתייה, יש בשמחה שאין בשתייה - יש בראייה שאין בשתייה, שהראייה עולה כולה לגבוה, מה שאין כן בשתייה; יש בחגיגה מה שאין בשתייה, שחגיגה ישנה לפני הדיבור, מה שאין בשתייה; יש בשמחה מה שאין בשתייה, שהשמחה נוהגת באנשים ובנשים, מה שאין בשתייה

{ר' ישמעאל, מאי טעמא קא מוקמת ליה כבית שמאי? - אי סלקא דעתך עולה שהקריבו ישראל במדבר עולת תמיד הואי, מי איכא מידי דמעיקרא לא בעי הפשט וניתוח ולבסוף בעי הפשט וניתוח! ~ והא רבי יוסי הגלילי, דאמר עולה שהקריבו ישראל במדבר עולת תמיד הואי, מעיקרא לא בעי הפשט וניתוח, ולבסוף בעי הפשט וניתוח, דתניא: רבי יוסי הגלילי אומר: עולה שהקריבו ישראל במדבר, אינה טעונה הפשט וניתוח, לפי שאין הפשט וניתוח אלא מאהל מועד ואילך! | <סמי מכאן ר' ישמעאל!

בעי רב חסדא: האי קרא, היכי כתיב? (שמות כד) "וישלח את נערי בני ישראל ויעלו עולות" - כבשים - "ויזבחו זבחים שלמים לה' פרים"? או דלמא, אידי ואידי פרים הוו? #למאי נפקא מינה? אמר זוטרא אמר: לפיכך טעמים! <<רב אחא בריה דרבא אמר: לאומר: "הרי עלי עולה כעולה שהקריבו ישראל במדבר"#! - מאי?

פרים הוו או כבשים הוו? - תיקו!

תנן התם: אלו דברים שאין להם שיעור: (ז,א) הפאה, והבכורים, והראיון, וגמילות חסדים, ותלמוד תורה - אמר ר' יוחנן: כסבורין אנו לומר: הראיון אין לו שיעור למעלה, אבל יש לו שיעור למטה - עד שבא ר' אושעיא ברבי ולימד: הראיון אין לו שיעור, לא למעלה ולא למטה, אבל אמרו חכמים: ⁸ הראייה מעה כסף והחגיגה שתי כסף

מאי "הראיון"? ארבי יוחנן אמר: ראיית פנים בעזרה! וריש לקיש אמר: ראיית פנים בקרבן!

בעיקר הרגל כולי עלמא לא פליגי דראיית פנים בקרבן - כי פליגי בשאר ימות הרגל; כל היכא דאתא ואייתי, כולי עלמא לא פליגי דמקבלינן מיניה - כי פליגי דאתא ולא אייתי - דר' יוחנן סבר: ראיית פנים בעזרה, דכל אימת דאתי, לא צריך לאתויי; ריש לקיש אמר: ראיית פנים בקרבן, דכל אימת דאתי, צריך לאתויי {איתיביה ריש לקיש לרבי יוחנן: (שמות כג) "ולא יראו פני ריקס"!} <אמר ליה: בעיקר הרגל!

{איתיביה: "ולא יראו פני ריקס" - בזבחים! ~ אתה אומר בזבחים, או אינו אלא בעופות ומנחות? ודין הוא: נאמרה "חגיגה" להדיוט ונאמרה "ראייה" לגבוה - מה חגיגה האמורה להדיוט, זבחים - אף ראייה האמורה לגבוה, זבחים! ומה הן זבחים? עולות! ~ אתה אומר עולות, או אינו אלא שלמים? ודין הוא: נאמרה "חגיגה" להדיוט ונאמרה "ראייה" לגבוה - מה חגיגה האמורה להדיוט, בראוי לו, אף ראייה האמורה לגבוה, בראוי לו! וכן בדין, שלא יהא שולחנך מלא ושולחן רבך ריקס!} <אמר ליה: בעיקר הרגל!

{איתיביה: ר' יוסי בר' יהודה אומר: שלש רגלים בשנה נצטוו ישראל לעלות ברגל: בחג המצות, ובחג השבועות, ובחג הסוכות. ואין נראין חצאין, משום שנאמר: "כל זכורך"; ואין נראין ריקנים, משום שנאמר: "ולא יראו פני ריקס"!} <אמר ליה: בעיקר הרגל!

{איתיביה ר' יוחנן לריש לקיש: "יראה" "יראה" - מה אני בחנם, אף אתם בחנם?!} |<אלא כל היכא דאתא ולא אייתי, דכולי עלמא לא פליגי דעייל ומתחזי ונפיק - כי פליגי דאתא ואייתי. רבי יוחנן, דאמר ראיית פנים בעזרה ראיית פנים, הוא דאין לה שיעור - הא לקרבן, יש לה שיעור; וריש לקיש אמר: ראיית פנים בקרבן -

8 כך בכ"י, וכך ב"ח, ולפננו: "חכמים אומרים"

מחברת חגיגה - א

דאפילו קרבן נמי אין לו שיעור!

{איתיביה: (משלי כה) "הוקר רגלך מבית רעד" אהתם בחטאות ואשמות, כדרבי לוי! **דרבי לוי** רמי: *{כתיב: "הוקר רגלך מבית רעד", וכתיב: "אבא ביתך בעולות" *לא קשיא - כאן בחטאות ואשמות, כאן בעולות ושלמים!

~תניא נמי הכי: (משלי כה) "הוקר רגלך מבית רעד" - בחטאות ואשמות הכתוב מדבר ~אתה אומר בחטאות ואשמות, או אינו אלא בעולות ושלמים? כשהוא אומר: (תהלים סו) "אבוא ביתך בעולות אשלם לך נדרי", הרי עולות ושלמים אמור - הא מה אני מקיים "הוקר רגלך מבית רעד"? בחטאות ואשמות הכתוב מדבר!

ואין נראין חצאין, משום שנאמר: "כל זכורך"; ואין נראין ריקנים, משום שנאמר: "ולא יראו פני ריקם" -- סבר **רב יוסף** למימר: מאן דאית ליה עשרה בנים, לא ליסקו האידנא חמשה ולמחר חמשה (**זב**) אמר ליה **אביי**: פשיטא! הי מינייהו משוית להו פושעים, והי מינייהו משוית להו זריזין?! - אלא קרא למאי אתא? לכדאחרים! דתניא: **אחרים** אומרים: המקמץ, והמצרף נחשת, והבורסי - פטורין מן הראייה, שנאמר: (דברים טז) "כל זכורך" - מי שיכול לעלות עם כל זכורך - יצאו אלו, שאין יכולין לעלות עם כל זכורך

משנה: עולות במועד באות מן החולין, והשלמים מן המעשר. יום טוב הראשון של פסח, **בית שמאי** אומרים: מן החולין, **ובית הלל** אומרים: מן המעשר. ישראל יוצאין ידי חובתן בנדריים ונדבות ובמעשר בהמה. והכהנים בחטאות, ואשמות, ובבכור, ובחזה ושוק. אבל לא בעופות ולא במנחות

גמרא: {אלא עולות, במועד הוא דבאות מן החולין - הא ביום טוב, מן המעשר?!; אמאי?! דבר שבחובה היא, וכל דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין! ~וכי תימא: הא קא משמע לן דעולות במועד באות, ביום טוב אינן באות - כמאן?; כבית שמאי, דתנן: **בית שמאי** אומרים: מביאין שלמים ואין סומכין עליהן, אבל לא עולות. **ובית הלל** אומרים: מביאין שלמים ועולות וסומכין עליהן?! אחסורי מיחסרא, והכי קתני: עולות נדרים ונדבות, במועד באות, ביום טוב, אינן באות. ועולת ראייה באה אפילו ביום טוב. וכשהיא באה, אינה באה אלא מן החולין. ושלמי שמחה באין אף מן המעשר. וחגיגת יום טוב הראשון של פסח, בית שמאי אומרים:

מחברת חגיגה - א

מן החולין, **ובית הלל** אומרים: מן המעשר!

~תניא נמי הכי: עולות נדרים ונדבות, במועד באות, ביום טוב אינן באות. ועולת ראייה באה אפילו ביום טוב. וכשהיא באה, אינה באה אלא מן החולין. ושלמי שמחה באין אף מן המעשר. וחגיגת יום טוב הראשון של פסח, **בית שמאי** אומרים: מן החולין, **ובית הלל** אומרים: מן המעשר

גמאי שנא חגיגת יום טוב הראשון של פסח? אמר **רב אשי**: הא קא משמע לך: חגיגת חמשה עשר אין - חגיגת ארבעה עשר לא - (**ח,א**) אלמא קסבר: חגיגת ארבעה עשר לאו דאורייתא!

אמר מר: **בית הלל** אומרים: מן המעשר - {אמאי?! דבר שבחובה הוא, וכל דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין?!} אמר **עולא**: בטופל!

חזקיה אמר: טופלין בהמה לבהמה, ואין טופלין מעות למעות. ו**רבי יוחנן** אמר: טופלין מעות למעות, ואין טופלין בהמה לבהמה

תניא כוותיה דחזקיה, תניא כוותיה דרבי יוחנן - תניא כוותיה דרבי יוחנן: (דברים טז) "מסת" - מלמד שאדם מביא חובתו מן החולין. ומנין שאם רצה לערב, מערב? תלמוד לומר: (דברים טז) "כאשר יברכך ה' אלהיך"; תניא כוותיה דחזקיה: "מסת" - מלמד שאדם מביא חובתו מן החולין. **בית שמאי** אומרים: יום ראשון מן החולין, מכאן ואילך מן המעשר. **ובית הלל** אומרים: אכילה ראשונה מן החולין, מכאן ואילך מן המעשר

ושאר כל ימות הפסח, אדם יוצא ידי חובתו במעשר בהמה -- גביום טוב, מאי טעמא לא? אמר **רב אשי**: דלמא אתי לעשורי ביום טוב, ואי אפשר לעשר ביום טוב משום סקרתא !

גמאי משמע דהאי "מסת" לישנא דחולין הוא? <דכתיב: (אסתר י) "וישם המלך אחשורוש מס על הארץ!"

ישראל יוצאין ידי חובתן בנדרים ונדבות -- תנו רבנן: (דברים טז) "ושמחת בחגך" - לרבות כל מיני שמחות לשמחה - מכאן אמרו חכמים: ישראל יוצאין ידי חובתן בנדרים ונדבות ובמעשר בהמה, והכהנים בחטאת ואשם ובבכור ובחזה ושוק - גיכול אף בעופות

מחברת חגיגה - א

ובמנחות? כתלמוד לומר: "ושמחת בחגך" - (ח,ב) מי שחגיגה באה מהם - יצאו אלו, שאין חגיגה באה מהם! <<רב אשי אמר: מ"ושמחת" נפקא - יצאו אלו, שאין בהן שמחה! {ורב אשי, האי "בחגך" מאי עביד ליה?! אהוא לכדרב דניאל בר קטינא, דאמר רב דניאל בר קטינא אמר רב: מניין שאין נושאין נשים במועד? שנאמר: (דברים טז) "ושמחת בחגך" - ולא באשתך!

משנה: מי שיש לו אוכלים מרובים ונכסים מועטים, מביא שלמים מרובים ועולות מועטות; נכסים מרובים ואוכלין מועטים, מביא עולות מרובות ושלמים מועטים; זה וזה מועט, על זה נאמר "מעה כסף שתי כסף"; זה וזה מרובים, על זה נאמר: (דברים טז) "איש כמתנת ידו כברכת ה' אלהיך אשר נתן לך"

גמרא: {שלמים מרובים מהיכא מייתי?! הא לית ליה! אמר רב **חסדא:** טופל ומביא פר גדול! אמר ליה **רב ששת:** הרי אמרו: טופלין בהמה לבהמה!?

מאי קאמר ליה? ^ אילימא הכי קאמר ליה: הרי אמרו: טופלין בהמה לבהמה, אבל לא מעות למעות - ולימא ליה: אין טופלין מעות למעות! אלא הכי אמר ליה: הרי אמרו: אַפּ טופלין בהמה לבהמה!

#כמאן? - דלא כחזקיה ודלא כרבי יוחנן! ~וכי תימא: אמוראי הוא דפליגי, מתנייתא לא פליגי - והא קתני: אכילה ראשונה מן החולין! מאי אכילה ראשונה? שיעור דמי אכילה ראשונה מן החולין! #

אמר **עולא** אמר **ריש לקיש:** הפריש עשר בהמות לחגיגתו, הקריב חמש ביום טוב ראשון, חוזר ומקריב חמש ביום טוב שני. **רבי יוחנן** אמר: כיון שפסק, שוב אינו מקריב

אמר **ר' אבא:** ולא פליגי! - כאן בסתם, כאן במפרש! הרי סתם, היכי דמי? ^ אילימא דליכא שהות ביום לקרב - האי דלא אקרבינהו, דליכא שהות ביום! ^ ואלא דלית ליה אוכלין - האי דלא אקרבינהו, דלית ליה אוכלין! אלא! צריכא דאיכא שהות ביום, ואית ליה אוכלין - מדבקמא לא אקרבינהו, שמע מינה: שיורי שיירינהו!

והכי נמי מסתברא! דכי אתא **רבין**, אמר **ר' יוחנן:** הפריש עשר בהמות לחגיגתו, הקריב חמש ביום טוב ראשון, חוזר ומקריב

מחברת חגיגה - א

חמש ביום טוב שני ~ קשיין אהדדי! - אלא לאו שמע מינה: כאן
בסתם כאן במפרש! - שמע מינה!

איתמר נמי: אמר **רב שמן בר אבא** אמר **רבי יוחנן: (ט,א)** לא שנו
אלא שלא גמר, אבל גמר, חוזר ומקריב - גמאי "גמר"? ^ אילימא
גמר קרבנותיו, מאי מקריב?! - אלא שלא גמר היום - אבל גמר
היום, חוזר ומקריב!

משנה: מי שלא חג ביום טוב הראשון של חג, חוגג את כל הרגל
ויום טוב האחרון של חג; עבר הרגל ולא חג, אינו חייב באחריותו.
על זה נאמר: (קהלת א) "מעוות לא יוכל לתקון וחסרון לא יוכל
להמנות". **ר' שמעון בן מנסיא** אומר: איזהו מעוות שאינו יכול
להתקן? זה הבא על הערוה והוליד ממנה ממזר - אם תומר בגונב
וגוזל, יכול הוא להחזירו ויתקן. **ר' שמעון בן יוחי** אומר: אין קורין
מעוות אלא למי שהיה מתוקן בתחילה ונתעוות! ואי זה? זה
תלמיד חכם הפורש מן התורה!

גמרא: גמנהני מילי? <אמר **רבי יוחנן** משום **רבי ישמעאל**: נאמר
"עצרת" בשביעית של פסח, ונאמר "עצרת" בשמיני של חג - מה
להלן, לתשלומין, אף כאן לתשלומין!

מופנה - דאי לאו מופנה, איכא למיפרך: מה לשביעי של פסח,
שכן אינו חלוק משלפניו - תאמר בשמיני של חג, שחלוק משלפניו!
- לאיי! אפנויי מופנה! מכדי מאי "עצרת"? עצור בעשיית מלאכה!
- הכתיב: (דברים טז) "לא תעשה מלאכה!" - עצרת דכתב
רחמנא, למה לי?! אלא שמע מינה לאפנויי!

ותנא מייתי לה מהכא, דתניא: (ויקרא כג) "וחגותם אותו חג לה'
שבעת ימים" - גיכול יהא חוגג והולך כל שבעה? תלמוד לומר:
"אותו" - אותו אתה חוגג, ואי אתה חוגג כל שבעה! {אם כן, למה
נאמר "שבעה"?! <לתשלומין! גומנין שאם לא חג יום טוב הראשון
של חג, שחוגג והולך את כל הרגל ויום טוב האחרון? - תלמוד
לומר: (ויקרא כג) "בחדש השביעי תחגו אותו!" גאי "בחדש
השביעי", יכול יהא חוגג והולך החדש כולו? - תלמוד לומר:
"אותו" - אותו אתה חוגג, ואי אתה חוגג חוצה לו!

גומאי תשלומין? אר' **יוחנן** אמר: תשלומין לראשון! <אר' **אושעיא**
אמר: תשלומין זה לזה!

מחברת חגיגה - א

גמאי בינייהו? אמר ר' זירא: חיגר ביום ראשון ונתפשט ביום שני איכא בינייהו - רבי יוחנן אמר: תשלומין לראשון - כיון דלא חזי בראשון, לא חזי בשני; ור' אושעיא אמר: תשלומין זה לזה - אף על גב דלא חזי בראשון, חזי בשני

{ומי אמר ר' יוחנן הכי?! והאמר חזקיה: נטמא ביום, מביא; בלילה, אינו מביא. ורבי יוחנן אמר: אף בלילה נמי מביא?!> אמר ר' ירמיה: שאני טומאה, דיש לה תשלומין בפסח שני!

{מתקיף לה רב פפא: הניחא למאן דאמר פסח (ט,ב) שני תשלומין דראשון הוא - אלא למאן דאמר שני רגל בפני עצמו הוא, מאי איכא למימר?! | אלא אמר רב פפא: קסבר רבי יוחנן: לילה אינו מחוסר זמן!

{ומי אמר ר' יוחנן הכי?! והאמר רבי יוחנן: ראה אחת בלילה ושתים ביום, מביא; שתים בלילה ואחת ביום, אינו מביא ~ ואי סלקא דעתך קסבר רבי יוחנן לילה אינו מחוסר זמן, אפילו שתים בלילה ואחת ביום, מביא?!> ככי קאמר ר' יוחנן, לדברי האומר לילה מחוסר זמן!

{לדברי האומר, פשיטא!> אשתים ביום ואחת בלילה אצטריכא ליה! - סלקא דעתך אמינא כאתקפתא דרב שישא בריה דרב אידי - קמשמע לן כדרב יוסף!

עבר הרגל ולא חג, אינו חייב באחריותו. ועל זה נאמר: "מעוות לא יוכל לתקון וחסרון לא יוכל להימנות" -- אמר ליה בר הי הי להלל: האי "להימנות", "להמלאות" מיבעי ליה! אלא זה שמנוהו חביריו לדבר מצוה, והוא לא נמנה עמהן

תניא נמי הכי: "מעוות לא יוכל לתקון" - זה שביטל קריאת שמע של שחרית או קריאת שמע של ערבית, או שביטל תפלה של שחרית או תפלה של ערבית; "וחסרון לא יוכל להימנות" - זה שנמנו חביריו לדבר מצוה, והוא לא נמנה עמהן. אמר ליה בר הי הי להלל: מאי דכתיב: (מלאכי ג) "ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע בין עובד אלהים לאשר לא עבדו"? - והיינו צדיק, היינו עובד אלהים! היינו רשע, היינו אשר לא עבדו!> אמר ליה: עבדו ולא עבדו, תרוייהו צדיקי גמורי נינהו, ואינו דומה שונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה ואחד! אמר ליה: ומושום חד זימנא קרי ליה "לא עבדו"?> אמר ליה: אין! צא ולמד משוק של חמרין - עשרה פרסי בזוזא, חד עשר פרסי בתרי זוזי!

אמר ליה אליהו לבר הי הי, ואמרו ליה: לר' אלעזר: מאי דכתיב: (ישעיהו מח) "הנה צרפתיך ולא בכסף בחרתיך בכור עוני?" מלמד שחזר הקב"ה על כל מדות טובות, ליתן לישראל, ולא מצא אלא עניות! - אמר **שמואל** ואיתימא **רב יוסף**: היינו דאמרי אינשי: "יאה עניותא ליהודאי כי ברזא סומקא לסוסיא חורא!"

ר' שמעון בן מנסיא אומר: אי זה הוא מעוות שאינו יכול להתקן? זה הבא על הערוה והוליד ממנה ממזר - אם תומר בגונב וגוזל, יכול הוא להחזירו ויתקן -- {הוליד אין, לא הוליד לא?! והא תניא: **רבי שמעון בן מנסיא** אומר: גונב, אדם אפשר שיחזיר גנבו ויתקן; גוזל, אדם אפשר שיחזיר גזלו ויתקן - אבל הבא על אשת איש ואסרה לבעלה, נטרד מן העולם והלך לו! **רבי שמעון בן יוחי** אומר: אין אומר "בקרו גמל" "בקרו חזיר" אלא "בקרו טלה", ואי זה? זה תלמיד חכם שפירש מן התורה! **רבי יהודה בן לקיש** אמר: כל תלמיד חכם שפירש מן התורה, עליו הכתוב אומר: (משלי כז) "כצפור נודדת מן קנה כן איש נודד ממקומו". ואומר: (ירמיהו ב) "מה מצאו אבותיכם בי עול כי רחקו מעלי!" - לא קשיא! - כאן באחותו פנויה, כאן באשת איש! <אוי בעית, אימא: הא והא באשת איש, ולא קשיא! - כאן (י,א) באונס, כאן ברצון! <<אויבעית, אימא: הא והא באונס, ולא קשיא! - כאן באשת כהן, כאן באשת ישראל!

(זכריה ח) "וליוצא ולבא אין שלום" - אמר **רב**: כיון שיוצא אדם מדבר הלכה לדבר מקרא, שוב אין לו שלום. ו**שמואל** אמר: זה הפורש מתלמוד למשנה. ו**ר' יוחנן** אמר: אפילו מתלמוד לתלמוד⁹

משנה: היתר נדרים פורחין באויר, ואין להם על מה שיסמכו; הלכות שבת, חגיגות, והמעילות, הרי הם כהררים התלוין בשערה, שהן מקרא מועט והלכות מרובות; הדינין, והעבודות, הטהרות, והטמאות, ועריות, יש להן על מה שיסמכו, והן הן גופי תורה

גמרא: תניא: **רבי אליעזר** אומר: יש להם על מה שיסמכו, שנאמר: (ויקרא כז) "כי יפליא" (במדבר ו) "כי יפליא" שתי פעמים - אחת הפלאה לאיסור, ואחת הפלאה להיתר. **רבי יהושע** אומר: יש להם על מה שיסמכו, שנאמר: (תהלים צה) "אשר נשבעתי באפי" - באפי נשבעתי, וחזרתי בי. **ר' יצחק** אומר: יש להם על מה שיסמכו, שנאמר: (שמות לה) "כל נדיב לבו". **חנניה בן אחי רבי יהושע**

9 כך בכל כ"י ודפוסים קדמונים, ולפננו: "מש"ס לש"ס"

מחברת חגיגה - א

אומר: יש להם על מה שיסמכו, שנאמר: (תהלים קיט) "נשבעתי ואקיימה לשמור משפטי צדקך"

אמר **רב יהודה** אמר **שמואל**: אי הואי התם, אמרי להו: דידי עדיפא מדידכו, שנאמר: (במדבר ל) "לא יחל דברו" - הוא אינו מוחל, אבל אחרים מוחלין לו

אמר **רבא**: לכולהו אית להו פירכא, לבר מדשמואל, דלית ליה פירכא. דאי מדר' אליעזר, דלמא כדרבי יהודה שאמר משום ר' טרפון, דתניא: **רבי יהודה** אומר משום **רבי טרפון**: לעולם אין אחד מהם נזיר, שלא ניתנה נזירות אלא להפלאה; אי מדר' יהושע, דלמא הכי קאמר: באפי נשבעתי ולא הדרנא בי; אי מדרבי יצחק, דלמא לאפוקי מדשמואל, דאמר **שמואל**: גמר בלבו, צריך שיוציא בשפתיו - והא קמשמע לן דאף על גב דלא הוציא בשפתיו; אי מדחנניה בן אחי רבי יהושע, דלמא כרב גידל אמר רב, דאמר **רב גידל** אמר **רב**: מנין שנשבעין לקיים את המצוה? שנאמר: "נשבעתי ואקיימה לשמור משפטי צדקך" - אלא דשמואל, לית ליה פירכא! אמר **רבא** ואיתימא **רב נחמן בר יצחק**: היינו דאמרי אינשי: "טבא חדא פלפלתא חריפתא, ממלי צנא דקרי!"

הלכות שבת ... הרי הם כהררים התלוין בשערה, שהן מקרא מועט והלכות מרובות -- מיכתב כתיבן! כלא! צריכא לכדר' אבא, דאמר **רבי אבא**: החופר גומא בשבת, ואין צריך אלא לעפרה, פטור עליה #; כמאן? ^ כרבי שמעון, דאמר: מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה! אפילו תימא לרבי יהודה - התם, מתקן - הכא, מקלקל הוא! #

מאי "כהררין התלויין בשערה"? (יב) <מלאכת מחשבת אסרה תורה, ומלאכת מחשבת לא כתיבא!

חגיגות ... הרי הם כהררים התלוין בשערה, שהן מקרא מועט והלכות מרובות -- מיכתב כתיבן! כלא! צריכא לכדאמר ליה **רב פפא לאביי**: ממאי דהאי "וחגותם אותו חג לה" זביחה? דלמא "חוגו חגא" קאמר רחמנא! {אלא מעתה, דכתיב: (שמות ה) "ויחוגו לי במדבר", הכי נמי דחוגו חגא הוא! ~ וכי תימא: הכי נמי - והכתיב: (שמות י) "ויאמר משה גם אתה תתן בידינו זבחים ועולות!"? <דלמא הכי קאמר רחמנא: "אכלו ושתו וחוגו חגא קמאי!" {לא סלקא דעתך! דכתיב: (שמות כג) "ולא ילין חלב חגי עד בקר", ואי סלקא דעתך דחוגא הוא, תרבא לחגא אית ליה!?

מחברת חגיגה - א

אודלמא הכי קאמר רחמנא: חלב הבא בזמן חג, לא ילין! {אלא מעתה: הבא בזמן חג, הוא דלא ילין - הא דכל השנה כולה, ילין?! (ויקרא ו) "כל הלילה עד הבקר" כתיב! כדלמא: אי מההוא, הוה אמינא: ההוא לעשה - כתב רחמנא האי ללאו! {ללאו, כתב קרא אחרינא: (דברים טז) "ולא ילין מן הבשר אשר תזבח בערב ביום הראשון לבקר"! אודלמא לעבור עליו בשני לאוין ועשה!

|אאלא אתיא "מדבר" "מדבר" - כתיב הכא: "ויחוגו לי במדבר", וכתב התם: (עמוס ה) "הזבחים ומנחה הגשתם לי במדבר" - מה להלן, זבחים, אף כאן, זבחים! ~ומאי "כהררין התלויין בשערה"? - דברי תורה מדברי קבלה לא ילפינן!

מעילות ... הרי הם כהררים התלויין בשערה, שהן מקרא מועט והלכות מרובות -- ;מיכתב כתיבין! כאמר **רמי בר חמא**: לא נצרכא אלא לכדתנן: השליח שעשה שליחותו, בעל הבית מעל; לא עשה שליחותו, שליח מעל! ;וכי עשה שליחותו, אמאי מעל?! - וכי זה חוטא וזה מתחייב?! - היינו כהררין התלויין בשערה! {אמר **רבא**: ומאי קושיא?! דלמא שאני מעילה, דילפא "חטא" "חטא" מתרומה - מה התם, שלוחו של אדם כמותו - אף כאן, שלוחו של אדם כמותו!

|אאלא אמר **רבא**: לא נצרכא אלא לכדתניא: נזכר בעל הבית ולא נזכר שליח, שליח מעל¹⁰ - שליח עניא, מאי קא עביד?! - היינו כהררין התלויין בשערה!

{אמר **רב אשי**: מאי קושיא?! דלמא מידי דהוה אמוציא מעות הקדש לחולין! |אאלא אמר **רב אשי**: לא נצרכא אלא לכדתנן: נטל אבן או קורה של הקדש, הרי זה לא מעל; נתנה לחבירו, הוא מעל וחבירו לא מעל - ;מכדי מישקל שקלה, מה לי הוא, ומה לי חבירו?! - היינו כהררין התלויין בשערה!

{ומאי קושיא?! דלמא כדשמואל, דאמר **שמואל**: הכא (**יא,א**) בגזבר המסורות לו אבני בנין עסקינן, דכל היכא דמנחה, ברשותא דידיה מנחה! |אאלא מסיפא: בנאה בתוך ביתו, הרי זה לא מעל עד שידור תחתיה בשוה פרוטה - ;מכדי שנויי שנייה, מה לי דר, ומה לי לא דר?! - היינו כהררין התלויין בשערה!

{ומאי קושיא?! דלמא לכדרב, דאמר **רב**: כגון שהניחה על פי ארובה - אי דר ביה, אין - לא דר ביה, לא! |אאלא לעולם

10 רש"י: "נזכר בעל הבית שהן של הקדש עד שלא הגיע שליח אצל חנוני ולא נזכר שליח והוציאן, שליח מעל"

מחברת חגיגה - א

כדרבא! ודקא קשיא לך: מידי דהוה אמוציא מעות הקדש לחולין
- התם, מידע ידע דאיכא זוזי דהקדש - איבעיא ליה לעיוני -
הכא, מי ידע?! - היינו כהררין התלויין בשערה!

מקרא מועט והלכות מרובות -- תנא: נגעים ואהלות, מקרא מועט
והלכות מרובות - {נגעים מקרא מועט?! נגעים מקרא מרובה
הוא?!} אמר **רב פפא**: הכי קאמר: נגעים, מקרא מרובה והלכות
מועטות - אהלות, מקרא מועט והלכות מרובות. ומאי נפקא
מינה? אי מסתפקא לך מילתא בנגעים, עיין בקראי, ואי מסתפקא
לך מילתא באהלות, עיין במתניתין!

הדינין ... יש להן על מה שיסמכו, והן הן גופי תורה -- מיכתב
כתיבן! כלא נצרכא אלא לכדרבי, דתניא: **רבי** אומר: (שמות כא)
"נפש תחת נפש" - ממון! גאתה אומר ממון, או אינו אלא נפש
ממש? - נאמרה "נתינה" למטה, ונאמרה "נתינה" למעלה - מה
להלן ממון, אף כאן ממון!

עבודות ... יש להן על מה שיסמכו, והן הן גופי תורה -- מיכתב
כתיבן! כלא נצרכא אלא להולכת הדם, דתניא: (ויקרא א)
"והקריבו" - זו קבלת הדם. ואפקה רחמנא בלשון "הולכה",
דכתיב: (ויקרא א) "והקריב הכהן את הכל והקטיר המזבחה",
ואמר מר: זו הולכת אברים לכבש - למימרא דהולכה לא תפקה
מכלל קבלה!

טהרות ... יש להן על מה שיסמכו, והן הן גופי תורה -- מיכתב
כתיבן! כלא נצרכא אלא לשיעור מקוה, דלא כתיבא, דתניא:
(ויקרא טו) "ורחץ במים" - במי מקוה; "את כל בשרו" - מים שכל
גופו עולה בהן. וכמה הן? אמה על אמה ברום שלש אמות! ושיערו
חכמים מי מקוה ארבעים סאה

טמאות ... יש להן על מה שיסמכו, והן הן גופי תורה -- מיכתב
כתיבן! כלא נצרכא אלא לכעדשה מן השרץ, דלא כתיבא, דתניא:
(ויקרא יא) "בהם" - גיכול בכולן? תלמוד לומר "מהם"! גיכול
במקצתן? תלמוד לומר: "בהם"! - גאה כיצד? אעד שיגיע במקצתו

מחברת חגיגה - א

שהוא ככולו! שיערו חכמים בכעדשה, שכן חומט, תחלתו
בכעדשה. **רבי יוסי בר' יהודה** אומר: כזנב הלטאה

עריות ... יש להן על מה שיסמכו, והן הן גופי תורה -- מיכתב
כתיבן! אלא נצרכא (יא,ב) לבתו מאנוסתו, דלא כתיבא! דאמר
רבא: אמר לי ר' **יצחק בר אבדימי**: אתיא "הנה" "הנה", אתיא
"זימה" "זימה"

הן הן גופי תורה -- והני אין, הנך לא?! | אלא אימא: הן והן גופי
תורה!